

ואולם הספר ברית עולם אשר חיבר אדוני הוא יועיל מאד. ולולא עיני חכמות, אביתי לחבר ספר ער"ז, אבל אז בלח"ק צח וקל להבין, או טוב מזה כלשון המדובר בין היהודים, וידעתי כי ישמחו בו ישרי לב, כי יש לי משלים רבים יקחו את שיני הכופרים. אבל הלשון ידבר בו אדוני בספרו, אולי מוכן לחכמים יודעים כל בבלי וירושלמי וכל הזחר ושאר ספרי הקדושים, ולהם אין צורך בו. ולזאת יסלח לעבדו אם הרהבתי לערך לפניו מורשי לבבי.

בהשתחויותי

עקיבא סופר

מד.

מכתב מרבינו זצ"ל, אודות ק"ק פ"ב אחרי החורבן, ובענין השגחה על המלאכה בביה"ח הישן, ומסיים בנחמה בדברי תורה.

ביה י"ג אדר"ש תשי"א פעה"ק ירושלם ת"ו

נבחר שם זה מרדכי, הלא הוא ידידי וחביבי מאד, הרבני המופלג בתורה ויראה קדומה, חרוץ ושנון, ותיק מלא עתיק, אוצר כלי חמדה, לוחם מלחמת ה' כש"ת מו"ה מרדכי וועבר נ"י כנכון היום.

אחדשה"ט, הנני לפתוח בברכה ברכת תודה על ברכותיו הנאמנות לנשואי נכרתי תחי', וטוב עין הוא מברך ויבורך

לעשות מולא קאמר הזהר מעשות עיי"ש, וזכה לכוין בזה לדברי התרגום שתירגם כן להדיא, ועיי' עוד בהקדמת סי' שש המערכת (בדרך אמונה ע"ס זרעים) ובהקדמת שו"ת תשובה מאהבה, ועיי' בתולדות רבינו זרח איידליץ זצ"ל (בראש סי' חי' ר"ז איידליץ, ירושלם תש"ך), ואכמ"ל בענין זה שכבר הרבה קולמוסין נשתברו בו, לשבח את המחברים שירבו כמותם בישראל.

באותה ברכה, שיזכה לרות נחת מכל יו"ח חי"ו, ועקב בעין יראה בהצלחתם ובאשרם, אושר האמיתי, כן יבורך גבר ירא ה' כמותו עד זקנה ושיבה טובה אבי"ר.

תשואות חן חן לידידי נ"י שהודיע לי את כל ונוכחת ממעמד קהלתי החביבה עלי, זכור אזכור, ותשוח עלי נפשי, בזכרי ימים מקדם בהיות הכל על מכוננו, זאת העיר כלילת יופי, עיר ואם בישראל, מה נאמר ומה נדבר, סגר עלינו המדבר, ומי יבוא בסוד ה' לו נתכנו עלילותיו, ואנחנו מודים להקב"ה על כל מידה שמודר לנו, וחוא ירחם עלינו ועל שארית עמו ישראל, וישלח לנו משיח צדקינו במהרה דודן אבי"ר.

ואף כי רבה העזובה, כי במשך הזמן עזבו הרבה מבני קהלתינו יצ"ו את מקומן, ונדרו חלכו למרחקים, בכ"ז הותיר לנו ד' שארית הפליטה, בנייהם אנשי חיל, בראשם מע"כ ידידי נ"י, שעושים בכל יכלתם ואפשרותם לעמוד על משמרת הקודש לכל יבולע הקודש שהניחו לנו גאונינו וצדיקינו שזרחה שמשם בתוך קהלתינו יצ"ו, ודין חי' לי להנחת דעתי שכתב לי שהרבה פרחות פרחו אנשי קהלתנו ואנשי ח"ק היקרים, לחשגיה בעינא פקיהא על כל המלאכה והעבודה שעשו בעלי מלאכה שתחי' עצחיו"ט, לפי קדושת המקום (*), מקום שטמונים בו

(*) אמר המלקט: תוכן מכתב זה טובב והולך על ענין המלאכה ליד קברי הצדיקים בביה"ח הישן (הסמוך לנהר דאנוי) בק"ק פרשבורג. — וכך הי' השתלשלות הענינים:

בשנת תשי"ג, בימי מלחמת העולם השני, בעוד העיר פ"ב תחת שלטון העריצים בסלובקיה, התחילו הם בבנין "מנהרה" (טונצל), שכניסתה הי' ע"י בית מדרשו של מרן החת"ס זיע"א ("שיעור-שטוב"), וציאתה והכבישים המסתעפים ממנה היו מול ביה"ח הישן. לשם כך גזרו לפנות את כל הביה"ח. לפלא הי' אז, כי פחד גדול נפל על הגוים שהיו שם, ואמרו

**רבותינו מאורינו זי"ע אבי"ר, נא להביע לחם בשמי תודתי
העמוקה, זר' ישראל פעלם, זכות רבותינו חק' ששם מנוחתם**

שמתיראים הם להסריע את הקדושים הסמוגים שם ממנוחתם. שליח מיוחד מטעם הח"ק דפ"ב נסע לבודאפעסט אל הגאון הגראש"ב סופר שליט"א הגאב"ד דפ"ב (ששהה אז שם אחרי שבחמלת ה' נמלט מפ"ב) בבקשתו להשתדל להעביר מחשבות ערומים. בהתעוררותו נקראו לעצרה עסקני ציבור בפעסט, ונאספו סכומי כסף למטרת הצלת הקברים. בינתיים התחיל השלטון בפ"ב עם ביצוע המנהרה, אך בסייעתא דשמיא נמסרה עבודת הפינוי לחברי הח"ק. הם עשו כמיטב יכולתם, הכל במתינות, כדי להציל מה שניתן להציל, ועלתה להם הצלת חלקת קברי הגאון ח"ק רבני פ"ב זי"ע א"י, שלא פגעו ולא נגעו בהם. כך הי' המצב בתום מלחמת העולם.

(*) נחלקה זו נמנאים בתוך השאר, הנאונים הקדושים (ארשם לפי סדר שנות פטירתם):

א. הג"ר מרדכי מוכיח (אשכנזי) אב"ד ור"מ דפ"ב, המקרא "מוכיח" ע"ש שרנים השיג מעון, ע"י מסעותיו להקהיל קהלות צרנים להאזין הלצנות ליראת ד', (נפ' י"ט אייר תפ"ט).

ב. הג"ר ליב מוכיח (זערלין), בן הג"ר מרדכי הכ"ל, שנא לפ"ב ע"י סינה ונח נפשי' שם (י' כסלו תק"ג) ונטמן ליד אביו, כמתואר בס' אבני צית היוצר יאן האב והנן יחיד דורס, שרי תורה קדושים וטהורים, בנו של הג"ר ליב הי' הג"ר ישעי' צרלין, (הנקרא פיק ע"ש חותנו ר' וואלף פיק מנרעסלא), וחתנו של הג"ר ליב הי' הג"ר יוסף שטיינהארט זעל זכרון יוסף.

ג. הג"ר משה חריף אב"ד ור"מ דפ"ב, חתן הג"ר מרדכי מוכיח, (נפ' ג' אלול תקי"ח).

ד. הג"ר עקיבא איגר הראשון, אב"ד ור"מ דפ"ב, (נפ' ט"ו אלול תקי"ח) הוא נתקבל בימי זקנותו של הג"ר חריף, ונפ' י"ב ימים אחריו ע"י מעשה נורא ע"י נחוט המשולש ונאצה"י (ח"ב סי' ד').

ה. הג"ר יצחק הלוי לנדא (דוקלא) אב"ד ור"מ דפ"ב, רבו של הפמ"ג, (נפ' י"א כסלו תקכ"ג) נעהמח"ס מעייני הישועה, והג' זעל כוז"י נהסכמתו שם מכנהו "יחיד נדורו".

ו. הג"ר נתן נטע מלאנץ, ראב"ד דפ"ב, חתן הג"ר מוכיח, (נפ' ב' תמוז תקל"ב).

ז. הג"ר מאיר ברבי, אב"ד ור"מ דפ"ב, נעהמח"ס מהר"ס צרני, (נפ' ה' מנ"א תקמ"ט).

ח. הג"ר משולם איגרא, אב"ד ור"מ דפ"ב, (נפ' ב' דמוהמ"ס תקס"ב).

ט. הג"ר מרדכי טאסק, ראב"ד דפ"ב, (נפ' י"ב טבת תקצ"ז).

י. מרן החת"ס (נפ' כ"ה תשרי ת"ר).

יא. הג"ר דניאל פרוסטיץ, ראב"ד דפ"ב (נפ' ו' אדר תר"ו). — ועוד כמה וכמה גאוני קמלי אשר הארץ האירה מכבודם, זי"ע"ל ועכ"ל — כמו"כ הנליתו אנשי

כבוד, תגן בערם וישמרם מכל רע ומצוקה, ינחם על מי מנוחות
עד ביאת ינון אבי"ר.

לא אפונה שעשו בני ח"ק הי"ו כאשר בקשתי מהם,

אמנם לאשר לא גמרו לבצע את כל התכנית של המנהרה והכבישים
המחברים לה, קבלה לידה עירית פ"ב את המשכת המלאכה, שלפיה הי' צריך
לעבור כביש במקום קברי הרבנים שניצלו, והיתה מרחפת סכנת פינוי חדשה.
הי' זה בשנות תש"ו—תש"ז, בעת שהותי של הגאון הגראש"ב סופר שליט"א
בנוי"ורק. בימים אלה נודמן לנוי"ורק שר החוץ של צ'כוסלובקיא יאן מסריק,
והגראש"ב שליט"א הופיע לפניו וביקשו שישפיע על ממשלת הסלובקים (שהיו
או עצמאיים) שיוותרו על תכניתם הוידונית, בהסבירו לו את קדושת המקום של
קברי הצדיקים, שהם בסוג מקומות קדושים שמעולם שומרים האומות מלפגוע
בהם, וגם לפי חוקיהם יש להם "דענקמאל-שוץ". השר הבטיח לעשות כמיטב
יכולתו, וכן הי', ונתקבלה ידיעה מפ"ב שע"י השתדלותו חיתרו על גזירת
הפינוי.

בינתיים (בשנות תש"ט—תש"י) המשיך מהנדס העיר פ"ב לעבד כמה מיני
תכניות לסלילת הכבישים המחברים למנהרה, באופן שלא יפגעו בחלקת הקברים,
לפי הצעות שקיבל מהח"ק דפ"ב. ההצעות נשלחו לידי כ"ק רבינו זצוק"ל לשם
חזת דעת קדשו, והי' אז מו"מ ממושך עם עסקני הקהלה. באותו זמן בא
לפעיה"ק ירושלם ת"ו הר"ר משה יעקב חיים ג"י ראש הקהל דפ"ב, ומסר
דו"ח לרבינו זצ"ל על כל המתרחש. רבינו זצ"ל נתן הוראות מפורטות, ולפיהן
החלו (בשנת תשי"א) במלאכת סלילת הכבישים. — ועל ענין זה סובב המכתב
הג"ל של רבינו זצ"ל (מי"ג אד"ש תשי"א) בו מודה להם על השגחתם, וחזון
ומזרזם על שמירת חלקת הגאווה"ק זיע"א.

הדרך שנשללה ליד חלקת הרבנים, הוגבהה בהרבה, עד שקברי הרבנים היו
בתוהו מצד הכביש, לכן הקיפו את כל חלקת הקברים בחומת בטון גבוהה, עד
גובה הכביש, ועלי' מכסה בטון, וגמצאו הקברים כבתוך אוהל סגור. על גבי
גג הבטון נטעו עצים נמוכים, וחכביש עובר מלמעלה משני צדי הגג שנשאר

הח"ק לכלול בחלקת הרבנים שניעלה, גם את קבר הרבנית ה' מ' שרל ע"ה (נת
הגרע"א) חשת מרן החת"ס. — יזוין כי נשנת תר"ו נסגר ציה"ת הישן, ומני אז
קנרו צניה"ת החדש, שלא חלו צו ידים כלל, צו טמונים מרנן הכת"ס השנ"ס ושאר
גלו"ק זיע"א. — תמונות מחלקת הרבנים הנ"ל צניה"ת הישן ראה נס' "כתנן זאת
זכרון" עמ' 311, 312.

להעמיד שומר שישגיח ויסקח על קברי צדיקיננו וגאונינו זיעאכ"ר, ועליו יהי' לילך מידי יום ביומו לשם ולהשגיח שיהי' חבל בסדר, והרשות לזה תהי' נתונה מאת ראשי העיר כתוב וחתום למען יעמוד ימים רבים ולא ישנו. ולא אסונה שאנשי ח"ק עשו ככל הנצרך וככל חדרוש למקום קדוש כזה (**).

כאשר ראיתי מתוך מכתבו בדעתו לעלות לאח"ק ת"ו, ד' יזכהו להפיק זממו לחונן עפר אח"ק ת"ו ולישב ישיבה של

כמו אי בתוך הכביש. — אולם למטה בתוך האוהל סביבות קברי הגאון ק זיע"א במקום שנפנו שאר הקברים, נחפר בשעת הפינוי בעומק, עד שקברי הגאונים נשארו גבוהים מהאדמה שסביבם כ־3.00 מטר, ובשנת תשס"ו אירע שטף הנהר דאגוי ומימיו חדרו לתוך האוהל סביבות קברי הגאונים, והיתה סכנה שיסחבו אתם את הקרקע שסביבות הקברים. לכן בנו אז קיר מגן של בטון בגובה כ־1.20 עד 1.80 מטר, סביבות הקברים בתוך האוהל, להגן על האדמה מפני סכנת שטפון. את הכניסה לקברים עשו אז מלמעלה, ע"י מדרגות היורדות מצדי הכביש למערת הקברים. הותקנו שני פתחים (בנפרד לאנשים ולנשים) ומעליהם מכסה ברזל, ולמטה בכניסה לאהל עוד דלת ברזל הסוגרת את פתח האוהל. שמונה מגורות של ג' קנים כל אחת, נקבעו על קירות האוהל, שנים בכל קיר, כדי להאיר שם, — עד כי יאיר ד' במהרה כאור יום חשכת לילה, ויקצו וירגנו שוכני עפר בב"א. (הפרטים נמסרו ע"י הגאון הגראש"ב סופר שליט"א הגאב"ד פ"ב, וע"י עדי הראי' הר"ר מרדכי וועבער שליט"א והר"ר משה יעקב ווייס שליט"א ששמשו זא"ז בתור רה"ק בתקופה ההיא).

(*) ראה מש"כ בס' אבני בית היוצר (בהקדמה דף ח' ע"א) על קדושת המקום הזה, וז"ל: וכאשר זכיתי זה איזה שנים ביום צום החמישי להשתטח ולהתפלל על הבית החיים הישן אשר פה עירינו עיר עוז לנו מלאה חכמים וסופרים צדק ילין בה קרתא קדישא פרעשבורג יע"א, מה נורא המקום הזה הדומה להר סיני (כבמדרש חזית שיה"ש ע"פ לריח שמניך יעושה) מקום מנוחת ראשי גולת אריאל, נשיאי ישראל, גאוני הגאונים עמודי עולם בתורה ועבודה, שרי חמישים [שערי בינה] קדשי קדשים, רכבי ישראל ופרשים, מרגן ורבנן עירין קדישין בדמות בני אנשא זצוק"ל זי"ע ועכ"י. — וע"י בספר הזכרון (בדפוס ירושלם תשי"ז) בעמ' י"ג ל"ה וס'.